

Daniel

Hay A'at Tuwen Liblu An Daniel

Hi Daniel ya i Judah an niyeh ad Babilon hidin onom di gahut ta onom di tawon ot ahi miyayyam hi Jesu Kristu (606 B.C.). Ya hay ipa'innilan tuwen liblu ya hay napatnaan di pangulug Daniel ya nadan tulun ibbana. Mu nanongna damdama an hi Apu Dios di nangidinolanda an ta'on on hiyay lummuh edaot atayan.

Ya hi Daniel ya indattan Apu Dios hi la'ing ta dakol di abalinana an namama hinan abalinana an manginnilah ibalinan di inop. Ta numbalinon nan patul an hi Nebukadnesar hi gobelnador hi ad Babilon. Ya hidin inabak di i Persia hi ad Babilon ya numbalin damdama boh Daniel hi nabaktu an ap'apu.

Ya hi Nebukadnesar ya duway ininopna an imbagan Daniel di ibalinana. Ya hiya boy nangibagah nan patul an hi Belsassar hinan ibalinan nan intudo' nan numpatigon ta'le hinan dingding di palasyu.

Ya hi Apu Dios ya impatigona i Daniel hinan ininopna nan ahi ma'at hinan pun'ap'apuan di opat an boble.

Nan nipa'inop hi Daniel 2	Nan nipa'inop hi Daniel 7	Nan nipa'inop hi Daniel 8	Nadan boblen a'atana
balitu' an ulu	napaya'an an layon		Babilon (2:28)
silber an palagpag ya ta'le gumo' an huki	bear	tangbal an kalnero	Media-Persia (8:20)
nun'uddum an gumo' ya pito' an dapan	leopard atatakut ya ma'abbikah an animal	guldung	Greece (8:21) Rome

Hay Nitudo' Ituwen Liblu

1. Hay nunhilbiyan Daniel ya nadan gagayyumna hinan pun'ap'apuan di i Babilon (Daniel 1–6)
2. Hay impatigon Apu Dios i Daniel hinan ininopna ya nan ahi ma'at hitun luta hi udum hi algo (Daniel 7–12)

Hay Nunhilbiyan Da Daniel Hinadan Ibbana Hinan Palasyu

1 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Jehoyakim hi ad Judah ya imme da Nebukadnesar an patul hi ad Babilon hinadan tindaluna ot eda li"ubon hi ad Jerusalem. ²Ot ipa'abak Apu Dios nan patul hi ad Judah an hi Jehoyakim ot iyena didah nadan tataguna hi ad Babilon ot alanday udum hinadan nun'abalol an gina'uh nan Templo ot iyedah ad Babilon hinan templon nan diosda.

³Indani ya imbagan Nebukadnesar i Aspenas an nabaktun ap'apu hinan palasyu ta piliyona dohah nadan tinanud di patul ya nadan imbabalen di ap'apu an inilpudah ad Judah. ⁴Ya hay piliyona ya nadan mumpangilog an linala'i an ma'id ha bahbah di adolda ta maphod di tigoda ya nala'ingda ta nalakadan matudduwan ta mabalin an munhilbidah nan palasyu. Ya imbagan bon nan patul i Aspenas ta itudduwana didah nan hapitda ya nadan nitudo' an mabaha hinan hapitda an i Babilon. ⁵Ya imbagan bon nan patul an abigabigat ya waday midat an anonda ya inumonda an bayah an malpuh nan palasyu. Ta tudduwanda didah tuluy tawon ya ahi mabalin an munhilbidah nan patul. ⁶Ta nadan udum an napili ya opat hinan tinanud Judah an hi Daniel ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. ⁷Mu hinukkatan nan nabaktun ap'apu di ngadanda ta hi Daniel e ya hi Beltesasar ya hi Hananiah e ya hi Sadrak ya hi Misael e ya hi Mesak ya hi Asariah e ya hi Abednego.

⁸Mu hi Daniel ya adina pohdon an anon nan anon di patul ya ta'on on nadan inumona te paniyawona. Ta hiya nan imbaganah nan nabaktun ap'apu ta bokon nan makan ya inumon hinan palasyu di midat i dida. ⁹Ya numbalinon Apu Dios hi ma'ule i Daniel hidiyen ap'apu. ¹⁰Mu alyona i Daniel di, Nan patul di nangibagah nan anonyu ya inumonyu. Ta hiya nan tumakuta' hi'on adi maphod di a'at di adolyu ta adi ayu umat hinadan ibbayun mumpangilog an linala'i ot patayona' an gapun da'yu.

¹¹Ot e mi'hapit boh Daniel hinan pinilin Aspenas an mungguwalya i hiya ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. ¹²Ta inalalay, Undan bahan adi mabalin an patnaon da'mi an panganon hi natnating ya impa'inuman da'mih liting hi himpuluy (10) algo? ¹³Ta nalpah'e nan himpuluy (10) algo ya ahiyu tigon di numpahhiwanmi hinadan ibbamin mumpangilog an hay ina'inanda ya nan makan an nalpuh nan palasyu. ¹⁴Ya inabulut diye ot patnaona dida hi himpuluy (10) algo.

¹⁵Ya hidin nalpah nan himpuluy (10) algo ya matigoy pinumhodan di adolda an hinumhumdolda mu nadan nanganangan hinan anon di patul. ¹⁶Ot inaynayun mon nan guwalya an mangidat i dida hi natnating an bokon nan makan ya bayah an malpuh awadan di patul. ¹⁷Ya datuwen opat an mumpangilog an linala'i ya indattan Apu Dios didah la'ing an manginnilah an namin di ma'adal. Ya hi Daniel e ya waday abalinnan mangipa'innilah ibalinnan di inopon ya nadan mipatigo an ay in'inop.

¹⁸Ta hidin nagibbuh nan imbagan nan patul an tuluy tawon ot iyen Aspenas an namin dadiyen linala'i hi awadan Nebukadnesar. ¹⁹Ya hidin ni'hapit nan patul i dida ya matigonan ma'id i didan namin ha inla'la'ingna mu hi Daniel ya hi Hananiah ya hi Misael ya hi Asariah. Ta niddumdah nadan munhilbih nan patul. ²⁰Te an namin nan minahmahan nan patul i dida ya na'innilaana an inla'la'ingda mu nadan mumbuyun ya nadan mumbaki i diyen pun'ap'apuwana.

²¹Ya ninaynayun an nunhilbih Daniel hidi ta ingganah din hi Sayrus di patul.

Hay Ininop Nebukadnesar

2 ¹Hidin mi'adwah tawon hi numpatulan Nebukadnesar ya wadaday ino'inopona. Ta minomnoman an adi umaliy inlo'na. ²Ot ipa'ayagna nadan mumpumbuyun ya nadan mumpumbaki ya nadan mumpun'ayak ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ta ibagaday ibalinan nan ininopna. Ta immedah awadana ³ot alyonan diday, Wada han ininop'u ta nunhiglan minomnomana' te pohdo' ahan an innilaon di ibalinana.

⁴Ya timbal nadan nanginnilah a'at di bittuwon an inhapitdah nan hapit di Aramaik an alyonday, Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam apu patul. Ibagam i da'mi an baalmu nan ininopmu ta ibagamiy ibalinana.

⁵Ya alyon nan patul i diday, Hay ninomnom'u ya da'yuy ukod an mangibagah on nganneh diyen ininop'u ya hay ibalinana. Te adiyu'e ya mipapate ayu ta matanogtog di adolyu ya impapa'ih'uy babaleyu. ⁶Mu ibagayu'e i ha'on nan ininop'u ya nan ibalinana ya dakol di idat'un da'yu hi gunggunayu ya atbohding ongal di ipabaktuwanyu. Ot agayu nimpe ta ibagayu.

⁷Mu inalida boy, Apu patul ibagam nimpe nan ininopmu ta ibagamiy ibalinana.

⁸Ya inalin nan patul i diday, Umman nee ona' e ihaphapitan te innilayu an hituwen ninomnom'u ya ato'. ⁹Adiyu'e ibaga nan ininop'u ya numpapaddung di pundusa' i da'yu. Ta hiya nan hinahapityu an ilaylayahhana' ta alina hi mahukkatan nan hinapit'un ma'at i da'yu. Ot ibagayu'e nimpe nan ininop'u ya innila' an mabalin an ibagayu bo nan ibalinana.

¹⁰Ya alyon nadan nanginnilah a'at di bittuwon hinan patul di, Ma'id ha taguh tun luta hi abalinanan aton hinaen imbagam. Te ta'on mahan hi'on ngannen patul an nundongol ya ma'id ha nangipa'at hi athinah nadan mumbuyun onu mumbaki onu nadan nanginnilah a'at di bittuwon. ¹¹Hinaen ipa'atmu an patulmi ya na'alligat. Te undan nganneh aton an manginnila hi'on adim ibaga. Abalinan nin nadan dios mu ma'iddahtu te adida mi'hituh tatagu.

¹²Ya nangimbubbugot nan patul hi nangngolanan diye ot alyonay, Mipapate ayun namin an waday abalinanah tun ad Babilon an umat hinadan mumbuyun.

¹³Ot iyuldina an mipapate dadiyen waday abalinanda. Ya ta'on on da Daniel hinadan ibbana ya ena impahama' ta pi'pateda dida. ¹⁴Mu hidin immeh Aryok an ap'apun di guwalyan nan patul an e mamate i dadiyen waday abalinandah ad Babilon ya maphod ta iniphod Daniel an ni'hapit i hiya.

¹⁵Ta inalinah nan ap'apun di guwalyan di patul di, Tanganu on e inyuldin nan patul ha atatakut hi uldin?

Ot ibagan Aryok i hiya nan na'na'at.

¹⁶Ot umeh Daniel hinan patul ot ibagana i hiya ta idattana ni' hiya hi timpu ta ahi mabalin an ibagana nan ibalinan nan ininopna.

¹⁷Ot umanamut hi Daniel ot ipa'innilannah nadan ibbana an da Hananiah i Misael ya hi Asariah. ¹⁸Ot ibaganaan dida ta mumpahpahmo'dan mumpaboddang i Apu Dios hi ad abunyan ta ipa'innilana nan ininop nan patul ta adida middum an mipapate hinadan waday abalinanahdih ad Babilon an umat hinadan mumbuyun. ¹⁹Ya i diyen hilong ya nipa'innila i Daniel nan ininop nan patul ya nan ibalinana. Ot dayawonah Apu Dios ²⁰an alyonay, Madayaw'a Apu Dios hi ingga'inggana te he"a ya abuh di alpuwan di la'ing ya abalinan. ²¹Ya he"ay ukod hi an namin an ma'ma'at hitun luta. Ya he"ay mamto' hinadan mumpatul ya mamogpog boh pun'ap'apuwanda. Ya he"ay mangdat hi la'ing nadan nun'anomnoman. ²²Ya ipa'innilam nadan na'alligat an ma'awatan ya ta'on on nadan agge na'innilaan. Ya innilam nadan nipa"eh nan munhihillong te ma"i'd ha nipa"e i he"a. ²³Ot madayaw'a an Dios an dayawon di a'ammodmi te indattana' hi la'ing ya abalinan. Ta nan imbagamin he"a an ininop nan patul ya impa'innilam i da'mi.

Hay Nangibagaan Daniel Hinan Ininop Nan Patul Ya Nan Ibalinana

²⁴Ot umeh Daniel i Aryok an napilin mamate i dadiyen waday abalinandah ad Babilon an umat hinadan mumbuyun ot alyonan hiyay, Adim patayon dida ta ipangukuwa"otya hi awadan nan patul ta ibaga' i hiya nan ibalinan nan ininopna.

²⁵Ot pa'ibagon Aryok an iyeh Daniel hi awadan nan patul ot alyonan hiyay, Wahtu han ohah nadan niyalihu an i Judah an mabalin anu an ibagana nan ibalinan nan ininopmu.

²⁶Ya alyon nan patul i Daniel an hay ohah ngadana ya hi Beltesasar di, Undan udot abalinam an mangibagah nan ininop'u ya nan ibalinana?

²⁷Ya alyon Daniel di, Ma"i'd ha ohah nadan nun'alala'ing ya nadan mumpumbaki ya nadan mumpumbuyun onu nadan mumpama"o hi waday abalinana an mangipa'innila i he"a apu patul hinan naligat an ma'innilaan. ²⁸Mu hi Apu Dios hi ad abunyan ya mabalin an ipa'innilana nan naligat an ma'innilaan. Ot hay impa'innilana i he"a ya nadan ahi ma'at hi udum hi algo. Te datuwe nan tinigom hinan ininopmu. ²⁹Hidin

malmallo'a ya nipa'innila nimpe i he'a nadan ma'ma'at hi udum hi algo. ³⁰Ot ha'on e tee ya nipa'innilah tuwen ha'on mu bokon gapu ta nala'la'inga' mu nadan udum. Mu manu'e ya ta mabalin an ipa'innila' i he'a nan pohdon nan ininopmu an ipa'innila ta ma'awatam. ³¹Te inoy an nan ininopmu apu patul an onnga'ongngal an tinagtaggun humili ya atatakut di tigona. ³²Te hay uluna ya namahmah an balitu' di niyamma. Ya nan palaggagna ya ta'lana ya silber. Ya mhipun hi putuna ta ingganah ulpuna ya gombang. ³³Ya hay hukina ya gumo'. Mu hay dapana ya nun'uddum di gumo' ya pito' an kimmulhi. ³⁴Ya hidin tigtiggom ya nagah han batun napukal hinan doplah mu bokon taguy namukal ot miknah hukin diyen tinagtaggu. Ta nun'agudu nan gumo' an nadduman hi kimmulhin pito'. ³⁵Ot ma'ibaga bon magudun namin hidiyen tinagtaggu ta nitapu'ul hinan luta nadan gumo' ya pito' ya gombang ya silber ya balitu'. Ta numbalindah ay dugi hinan way pun'ilikan hinan tiyalgo. Ot iye'en di dibdib an ma'id ha nabati. Mu nan batu an nunggudu i diyen tinagtaggu ya numbalin hi ongal an billid ta hiyay nun'onan hitun luta.

³⁶Ot alyon Daniel hinan patul di, Hinae nan ininopmu ot aga ta ibaga' mohpey ibalinana. ³⁷He'a apu patul di na'abbaktu hi apatupatul. Te hi Apu Dios hi ad abunyan di nangidat hi pun'ap'apuwan ya nan ongal an abalinam ta nundongol'a. ³⁸Ya inyukodnan he'a di atagutagu ya nadan animal hitun luta an ta'on on nadan muntayyapan an umat hi hamuti. Ta he'ay numbalinonah ap'apuda an ta'on on idanay awadanda. Ta he'ay ni'aligan nan balitu' an ulu.

³⁹Mu magibbuh'ey pun'ap'apuwan ya mihukkat di ohan manghan di abalinana. Ya ahi mitnud han mi'atlun umat hi gombang di pun'ap'apuwana ta mun'ap'apuh tun luta. ⁴⁰Ya ahi wada mohpe nan mi'apat an mun'ap'apu an mi'alig hi gumo' te hay gumo' ya guduwona ya ditditonay kumpulna. Ot atbohdiy aton tuwen mun'ap'apu te dadagona nadan namangulun nun'ap'apu. ⁴¹Ya nan tinigom an niyammah nan dapan an nun'uddum di gumo' ya pito' ya hay ipa'innilana ya lo'tat ya magodwah tuwen pun'ap'apuwana. Mu gapuh nan gumo' an niddum ya waday bikah tuwen pun'ap'apuwana. ⁴²Mu umat hinan tinigom an dapan an nun'uddum di gumo' ya pito' ya atbohdiy ma'at ituwen pun'ap'apuwana an waday kittang an bikahna mu hi kittang bo on napa'ih. ⁴³Ta hidiyen mi'apat an pun'ap'apuwana an nun'uddum di pito' ya gumo' di ni'aligan nadan tatagu an adi mabalin hi mun'u'unnudanda. Ta umatdah nan gumo' an adi ahan mabalin hi middum hinan pito'. ⁴⁴Mu i diye an pun'ap'apuwana dadiyen patul ya wadaon Apu Dios an wah ad abunyan han pun'ap'apuwana an adi mapa'ih. Ta abakonan namin nadan udum an pun'ap'apuwana ta mapogpogda. Ya hidiyen pun'ap'apuwana ya munnananong hi inggana. ⁴⁵Ot hiyah naey ibalinan nan nipatigon he'a an batun napukal hinan doplah an bokon taguy namukal ta niknah nan

tinagtaggu ta ginuduna nan gumo' ya nan gombang ya nan pito' ya ta'on on nadan balitu' ya silber.

Ot inayun Daniel an alyon di, Nan ongal di abalinanan Dios ya impatigona i he'a an patul nadan ma'at hi udum hi algo. Te hinaen ininopmu ya nan imbaga' an ibalinana ya immannung an ma'at.

⁴⁶Ot munlu'bub hi Nebukadnesar hi hinangngab Daniel ta pangipatigonah punlispituna i hiya. Ot ibagana ta mangidawatda i hiya ya nunggohobdah insenso ta munhanadah nan inat Daniel. ⁴⁷Ot alyonan Daniel di, Immannung an nan Dios an un'unudom ya hiyay na'abbaktu hi an namin an dios di tatagu. Ya hiyay ap'apun di apatupatul. Ya ipa'innilana nadan naligat an ma'awatan di tagu te impa'innilanan he'a nan ibalanan tun ininop'u. ⁴⁸Ot ipabaktunay sa'ad Daniel ta hiyay gobelnador hi an namin nadan boble hi ad Babilon ya inyukodna bon hiya nadan waday abalinanda i diyen boble an umat hinadan mumbuyun. Ya dakol di indatna i hiya. ⁴⁹Ya atbohadin inyabulutna nan dinawat Daniel ta inyukodna i da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego nadan udum an boble hi ad Babilon ta diday ukod an mumpapto'. Mu hi Daniel ya nunnanong hinan palasyu.

Hay Numpa'ammaan Nan Patul Hinan Nabalitu'an An Tinagtaggu

3 ¹Nan patul an hi Nebukadnesar ya numpa'apya i han nabalitu'an an tinagtaggu an hay tinagena ya nahiyam (90) di umpi ya hay inongalna ya hiyam di umpi. Ot ipata'dogdah nan nundotal an bobleh ad Dura hidih ad Babilon. ²Ot ipa'ayagna nadan nabaktun ap'apu ya nadan udum an a'ap'apu an umat hinadan gobelnador ya nadan konsehal ya nadan mun'amung hi pihhu ya nadan mangipanuh hi tatagu ta ma'amungdah nan pangidawatandah nan ongal an tinagtaggun impa'apyana. ³Ta na'amungda ot tuma'dogdan namin hi hinangngab diyen tinagtaggu an impiyamman nan patul an hi Nebukadnesar. ⁴Ya indani ya initkuk nan ohan ap'apun munhilbih nan patul an alyonay, Da'yun na'amung an nat'onat'on an tatagu an nat'onat'on di bobleh nalpuwanyu ya hapityu ya donglonyuh tuwen imbagan nan patul hi aton ta'u ⁵an alyonay wa'e ta dingngol ta'u nan tangguyub ya nan unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya mahapul an munlu'bub ta'u hi hinangngab tun nabalitu'an an tinagtaggu ta dayawon ta'uh tuwen impata'dog nan patul. ⁶Mu nan adi munlu'bub ta mundayaw ya pa'ibagondan e ibkah hinan nangimbabbala an apuy.

⁷Ta hiya nan wa'et dingngol nadan tatagu nan nat'onat'on an nipagangoh on nunlu'bubdan namin ta dayawondah diyen nabalitu'an an tinagtaggu.

⁸Mu nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya immedah nan patul ot ibagadan hiya an adi unudon nadan Judyu nan nibagah atonda. ⁹Ta

inalidah nan patul an hi Nebukadnesar di, Hanat nanongnan he"ay patul. ¹⁰Inyuldinmu apu patul an nipagangoh'e nadan tangguyub ya unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya mahapul an munlu'bubdan namin di tatagu ta dayawonda nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu. ¹¹Ta nada'en adi munlu'bub an mundayaw i diye ya mibkahda nimpe hinan nangimbabbala an apuy. ¹²Mu ipa'innilami i he"a apu patul an wadaday Judyu an pinto'mu hi ap'apu hinadan boble hitun ad Babilon an da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego an adi da'a unudon i dida. Te adida dayawon nadan diosmu an ta'on on nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu.

¹³Ya hidin dingngol Nebukadnesar hidiye ya nunhiglay bungotna. Ot ipa'ayagna da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego ot umedah awadana. ¹⁴Ot alyonan diday, On immannung an adiyu dayawon nadan dios'u ya nan impa'apya' an nabalitu'an an tinagtaggu? ¹⁵Ibaga' tee i da'yu an wa'e ta dingngolyu nan tangguyub ya unngiyung ya lira ya harp ya nadan udum an mipagangoh ya nundadaan ayu'e an munlu'bub ta dayawonyu nan impa'apya' an tinagtaggu ya maphod. Mu adiyu'e tuwali aton ya ibkah da'yuh nan nangimbabbalan apuy. Ot undan mohpe waha dios hi mabalin hi mangihwang i da'yu?

¹⁶Ya alyon da Sadrak ya hi Mesak ya hi Abednego hinan patul di, Apu Nebukadnesar, ma"i ha mabalin hi ibagami i naen inalim. ¹⁷Ot ta'on atog hi'on ibkah da'mih nan nangimbabbalan apuy ot hi Apu Dios an punhilbayanmi ya waday abalinana an mangihwang i da'mi. Ot hiyay ukod an mamoddang i da'mi hinan atom. ¹⁸Mu ta'on damdama hi alinah adi da'mi ihwang i hiya ya ipa'innilami i he"a apu patul an adi damdama mabalin hi munhilbi amih nadan diosmu onu dayawonmi nan impata'dogmun nabalitu'an an tinagtaggu.

¹⁹Ya nangimbubungot hi Nebukadnesar i dida. Ot ibagana ta udmanday tungun nan apuy ta nunhiglay pudutna. ²⁰Ot ibagana hinadan ma'abbikah an tindaluna ta bobodonda da Sadrak i Mesak ya hi Abednego ya bingkahda didah nan nangimbabbalan apuy. ²¹Ta nunnanong nan nagotgotap an lubang ya nan turban datuwen tulun Judyu ot bobodonda dida ot ibkahdah nan apuy. ²²Ya gapu ta ma'ahhapul ahan an atonda nan imbagan nan patul an ta'on on nunhiglan nangimbabbala nan apuy ya inatda. Ta gapuh pudut diyen apuy ya naghob dadiyen tulun tindalun nangibkah i da Sadrak i Mesak ya hi Abednego.

²³Ta dadiyen tulun Judyu ya nihamad di bobodda ot ahida ibkah dida i diyen apuy.

²⁴Ya nasda'aw nan patul an hi Nebukadnesar ot matanna'dog ot alyonah nadan konsehalnay, Undan bokon tulu nadan nabobod an bingkah ta'uh nan apuy?

Ya inaliday, O tuluda.

²⁵Ya alyonay, O mu mangmangonyu'e an opatday linala'in mundaldallanan hi gawwan nan apuy. Ya matigon aggeda nabobodan ya aggeda ni'mo na'atungan. Ya nan mi'apat i dida ya ay anghel di tigona.

²⁶Ot e mihaggon hi Nebukadnesar hinan pugun ot tumkuk an alyonay, Sadrak, Mesak ya he'a Abednigo an baal nan na'abbaktun Dios, umaan ayu mohna!

Ot umaanda mohdi da Sadrak i Mesak ya hi Abednego. ²⁷Ya himmalunghungdan dida nadan nun'abaktun ap'apun munhilbih nan patul ya nadan udum an ap'apu ya gobelnador ya nadan konsehal. Ya tinigodan aggeda na'atungan ya ta'on on hay ibu'da ya nadan lubungda ya ma'id ni'mo ha napu'ulan. Ya adida ma'ah'ahuk.

²⁸Ya alyon Nebukadnesar di, Madayaw nan Dios da Sadrak i Mesak ya hi Abednego an nannag hinan anghelna ta inihwangna datuwen baalna an nangidinol i hiya. Ta hiya ya abuh di dayawonda ya punhilbiyanda an adida ahan pohdon an mundayaw hi udum an dios an umat hinan imbaga' an ta'on on lummuh edaot atayan. ²⁹Ot hiya nan ad uwani ya iyuldin'u ta nan tagun mamihul hinan Dios an unudon da Sadrak i Mesak ya hi Abednego ya mipapate ta matanogtog di adolna ya ta'on on nan balena ya mipapa'ih ta mitapu'ul hinan luta te ma'id ha udum hi Dios hi athituy pangihwangna.

³⁰Ta nihipun i diye ya impabaktun nan patul di sa'ad da Sadrak i Mesak ya hi Abednego hinadan boble hi ad Babilon.

Hay Nun'inopan Nebukadnesar I Han Kayiw

4 ¹Indani ya waday impiyen nan patul an mipa'innila hi abobble an alyonay, Ha'on an patul an hi Nebukadnesar ya ipa'innila' i da'yun nat'onat'on an tataguh abobbleh tun luta an nat'onat'on di numpumboblayanyu ya hapityu an hanat ongal di eyu pumhodan ya luminggopan. ²Ma'amlonga' an mangipa'innila da'yu hinadan nakaskasda'aw an adi abalanan di tagun aton an inat nan na'abbaktun Dios i ha'on. ³Te adi nimpe abalanan di tagun aton datuwen ina'inatna an nipatigan nan nunhiglan amaphodna. Ot nan pun'ap'apuwana ya adi mapogpog mu minaynayun hinadan mun'atanudan.

⁴Handi ya ha'on an hi Nebukadnesar ya kimmadangyana' ta ma'dinnola' hinan a'at di nitaguwa'. ⁵Mu indani ya wada han ininop'un atatakut an tinagtaggu. ⁶Ta hiya nan impa'ayag'un namin nadan waday abalinandah tun ad Babilon an umat hinadan mumbuyun ta umalida ta ibagaday ibalanan nan ininop'u. ⁷Mu hidin immali nadan mumpumbuyun ya mumpumbaki ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya nadan mumpama'o ot ibaga' nan ininop'u ya aggeda innilay ibalinana. ⁸Ta inggana ot umalih Daniel an nginadana' hi Beltesasar an ngadan nan

ohan dios an dayawo'. Ot ibaga' i hiya nan ininop'u te waday abalinana an nalpuh nadan na'anhan an dios. ⁹Ot alyo' i hiyay, He"a Beltesasar an ap'apun nadan umat hi mumpumbuyun ya innila' an nadan ongal di abalinanan dios ya indattan da'ah abalinam ta ta'on on nan naligat an ma'awatan di tagu ya innilam. Ot donglom ta ibaga' nan ininop'u ta iba"agmuy ibalinana. ¹⁰Te hidin malmallo'a' ya wadaday ininop'u ya anakkaya an nipatigo han atagetage an kayiw an nitanom hi gawwan tun luta. ¹¹Ya hidiyen kayiw ya immongnga'ongngal ot tumagetage ta dimmatong hi ad lagud di udduna. Ta ma'attigoh abobbobleh tun luta. ¹²Ya mapmaphod di tubuna ya dakkodakkol di bungana ta panganan di atagutagu ya an namin an nalmuh tun luta. Ya punhiduman di animal ya punhituwan di hamutiy hapangna.

¹³Ya i diyen nun'inopa' an tigtiggo' dadiye ya wada han kinumhop an anghel an nalpuh ad abunyan. ¹⁴Ya tinumkuk an alyonay, Longhonyu nan kayiw ya numputulyu nadan hapangna ya inaanyuy tubuna ya nun'iwakatyu nadan bungana. Ta bumtik nadan animal an nunhidum hi pu"una ya nadan hamutih nadan hapangna. ¹⁵Mu na'en tungodna an nipa"elan nan patul ya bangkilinganyuh gumo' ya gombang ta munnanong hidih nan naholo'an. Ta middum hinadan animal ta itmognay dulnu. ¹⁶Ya mahukkatan di nomnomnah nomnom di animal ta ingganah mala"uh di pituy tawon. ¹⁷Ot da'mi an hinnag Apu Dios ya ipa'innilami nan nibaga an dusana ta wan panginnilaan di tatagu an nan na'abbaktun Dios ya abuh di ukod hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ta hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu an ta'on on nan na'adda"ul an tagu.

¹⁸Ta hidin imbaga' nan ininop'u ot alyo' i Beltesasar di, Agam mohpe ta ibagam di ibalinana te ma"i hinadan umat hinadan mumpumbuyun an waday abalinanda hitun pun'ap'apuwa' ha nanginnilah ibalinana. Mu he"a ya waday abalinam an nalpuh nadan ongal di abalinanan Dios.

Hay Nangibagaan Daniel Hi Ibalinan Nan Ininop Nan Patul

¹⁹Ya hi Daniel an nangadanan hi Beltesasar ya namaaggot mano"ol ni' te nunnaud an minomnoman hi takutnah nan pohdon nan ininop'u an ipa'innila. Mu inali' i hiya di, Hanat adi'a minomnoman hinan ibalinan nan ininop'u.

Ya alyon Beltesasar di, Hanat bokon he"ay a'atan naen ininopmu ta nadan binuhulmu. ²⁰Te nan nipatigon he"a ya han kayiw an immongnga'ongngal ya timmagetage ta dimmatong di udduna hi ad lagud ta ma'attigoh abobboble ²¹an mapmaphod di tubuna ya dakkodakkol di bungana ta kumpulnay mangan i dadiyen bungana. Ya punhiduman di atap an animal di pu"una ya pumbayaan di hamuti nadan hapangna. ²²Ot hay ni'aligan tuwen kayiw ya he"a an patul. Te nundingngol di atagum ya ongal di

abalinam an paddungnay dimmatong hi ad lagud. Ya ha'ey pun'ap'apuwan ya sakupona nadan nun'idaddawin bobleh tun luta.

²³Ya tinigom bo nan nungkohop an anghel an nalpuh ad abunyan an alyonay, Longhonyu nan kayiw an nipa'elan nan patul ya dinadagyu. Mu batiyonyu nan tungodna ta munnanong nan lamutna. Ya binangkilinganyuh gumo' ya gombang hidih nan way naholo'an. Ta middum an mi'mi'an hinadan atap an animal ya initmognay dulnu ta ingganay mala'uh di pituy tawon.

²⁴Ot hay ibalinal tuwen impa'innilan nan na'abbaktu an Dios ya nan ahi ma'at i he'a an patul ²⁵te pa'aanon da'ah nan awadan di tatagu ta e'a middum hinadan atap an animal. Ta mangan'ah holo' ta umat'ah nadan baka ya initmogmuy dulnu. Ot athituy pumbalinam hi pituy tawon ta ingganah onmu abuluton an hi Apu Dios di na'abbaktu an ongal di abalinana hi an namin an pun'ap'apuwan. Ya hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu. ²⁶Ya na'en ibaganan batiyonda an tungod nan kayiw ya nan lamutna ya ipa'innilana an lo'tat ya mibangngad damdama i he'a nan pun'ap'apuwan hi'onmu abuluton nimpe an hi Apu Dios hi ad abunyan di mun'ap'apu hi an namin. ²⁷Ot hiya nan maphod di donglom tun itugun'un he'a an patul ta idinongmun bumahubahul ta nan nipto' di atom. Ya hom'om nadan mapalpaligat ta wan minaynayun di pumhodam.

Hay Nipa'annungan Nan Ininop Nan Patul

²⁸Ta an namin datuwe ya na'at i ha'on an patul an hi Nebukadnesar. ²⁹Te hidin nala'uh han hintawon an mundaldallanana' hinan nundotal an atop di palasyu hi ad Babilon ³⁰ot alyo' di, Ma'aphod bo aya tayyah tuwen imbangon'un mapemanan an boble an ad Babilon. Gapuh nan ongal an abalina' ya wadah tuwen ma'aphod an boble an punhituwa' ta hiya nan nundingngola'. ³¹Mu agge' indappuh nan ibaga' ya dingngol'u han hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay,

Hay nibaga hi ma'at i he'a Nebukadnesar an patul ya bokon mo he'ay patul. ³²Te piliton da'a an ihiwweh tatagu ta hay em idduman ya nadan atap an animal. Ta mi'mi'an'a i dida hi holo' ta umat'ah nan baka. Ta mala'uh di pituy tawon ya ahim abuluton an hi Apu Dios di na'abbaktun ap'apu hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ot hiyay ukod an mamto' hinan pohdonan mun'ap'apu.

³³Ya na'ibagan nipa'annung dadiyen nibaga i ha'on. Ta impakaka' hi awadan di tatagu ot eya' mi'mi'an hi holo' an umata' hinadan baka. Ta initmog'itmog di adol'uy dulnu ta inggana ot dumukkey ibu'u an umat hinan dutdut di agila ya hay kulkulung'u'e ya ay komong di hamuti.

Hay Nundayawan Nebukadnesar I Apu Dios

³⁴Ot inayun'un alyon di, Hidin nala'uh nan pituy tawon ot itangad'uh ad abunyan ya pinumhod mohpey nomnom'u. Ot dayawo'

nan na'abbaktun Dios an wadawadah inggana. Ya munnananong di pun'ap'apuwana an ma'id ha pogpogna. ³⁵Ya ma'id ha nipaddunganah tun luta. Ya hiyay ukod hinan pohdonan aton hi ad abunyan ya hitun luta. Ta ma'id ha mabalin hi mangipadinong i hiya onu mangali i hiya hi, Tanganu mahan on athinay inatmu?

³⁶Ya hidin pinumhod di nomnom'u ya nibangngad mohpe i ha'on nan pun'ap'apuwa' ya namama an nundongola' an patul. Ya nadan konsehal'u ya nadan udum an ap'apun munhilbih nan patul ya imbangngaddan ha'on.

³⁷Ta hiya nan ad uwani ya ha'on an hi Nebukadnesar ya nan patul hi ad abunyan di dayawo'. Te nipto' an namin di atona ya pangatna ya abalinanan ipada'ul nadan tatagun mumbaktu.

Hay Nuntudo'an Han Ta'le Hinan Dingding

5 ¹Hidin hi Belsassar di patul ya wada han numpahamulana^a ot amungonay umeh hinlibuh (1,000) nadan ap'apun munhilbih hiya ot mi'yin'innu hi bayah i dida. ²Ya hidin naka'inum hi Belsassar ya ena impa'ala nadan balitu' an basu ya nadan silber an basu an dadiye din inalan apuna an hi Nebukadnesar hinan Templo hi ad Jerusalem. Te pohdonan dadiyey pun'inumandah nadan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan a'hawana ya nadan imbilangnah ahawana. ³Ot eda alan dadiyen balitu' an basu ta dadiyey pun'inumandah bayah. ⁴Ta onda umanin'innu on dinaydayawda nadan nat'onat'on an diosda an hay niyamma ya balitu' di udum ya silber di udum ya gombang di udum ya gumo' di udum ya kayiw di udum ya batuy udum. ⁵Ya alinah on wada han ta'le an muntudo' hinan dingding an nihaggon hinan hilaw hidih nan palasyu. Ta tinigon nan patul hidiyen ta'le hi nuntudo'ana. ⁶Ya nunhiglay timmakutana an namaag ya immuphat ya munggayonggong di hukina an adi kumihol. ⁷Ta muntukuk an pun'ayagana nadan mumpumbuyun ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya nadan mumpumbaki ot alyonan diday, Nan abalinana an mamaha ituwen nitudo' ta ibagana i ha'on di ibalinana ya hiyay mumbalin hi mi'atlun na'abbaktun ap'apuh tun pun'ap'apuwa'. Ya nunlubungo' hi mumbolah^b an lubung ta mipatigo an hiya ya ap'apu ya binanggola' hi balitu'. ⁸Ta immedan namin nadan waday abalinana an umat hi mumbuyun mu ma'id i dida ha nanginnilan mamaha ya mangibaga hi ibalinan nan nitudo'. ⁹Ya namama mo ahan di timmakutan nan patul ya immuphatana. Ya nadan ap'apun munhilbih hiya ya na'alingsongada an aggeda innilay atonda.

¹⁰Ya dingngol nan hi inan nan patul nan punhahapitan nadan ap'apun munhilbih nan patul ot hunggop hi awadanda ot alyonay,

^a 5:1 Hay pangalin di udum hinan numpahamul ya nunhidada. ^b 5:7 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Hanat minaynayun an he'ay patul. Adi'a tumakut ya pabikahom di nomnommu te aay an ma'attigoy immuphatam. ¹¹Ot wahtuh tun pun'ap'apuwam han tagun waday abalinana an nalpuh nadan dios. Te hidin hi apum an hi Nebukadnesar di patul ya nundongol hituwen tagu an gapuh nan abalinana ya la'ingna an ay nipaddung hinadan dios. Ta hiyay numbalinon din hi apum hi ap'apun nadan mumpumbuyun ya mumpumbaki ya nadan nanginnilah a'at di bittuwon ya mumpama"o. ¹²Hituwen hi Daniel an nginadanan apum hi Beltesasar ya nala'ing nimpe ya abalinana an ibagay ibalinan di inop ya nadan nipa"el. Ya ta'on on nadan na'alligat hi ma'awatan ya innilanay ibalinana. Ot ipa'ayagmu ta ibaganay ibalinan nan nitudo'.

Hay Nangibagaan Daniel Hi Ibalinan Nan Nitudo'

¹³Ta inyedah Daniel ot alyon nan patul i hiya di, On he"a nan hi Daniel an ohah nadan i Judah an binalud din hi apu? ¹⁴Dingngol'un he"a ya waday ongal an abalinam an nalpuh nadan dios ta na'ala"ing'a ya dakol di innilam. ¹⁵Impa'ayag'u nadan waday abalinana an umat hinadan mumpumbuyun ya nadan mumpumbaki ta bahaonda tun nitudo' ya imbagada nan ibalinana mu ma"i'd ha nanginnila i dida. ¹⁶Ya dingngol'u an he"a ya abalinam an mangipa'innilah ibalinan nadan naligat an ma'awatan. Ot bahaom'e nan nitudo' ta ibagam i ha'on di ibalinana ya pumbalinon da'ah mi'at'lun ap'apuh tun pun'ap'apuwa'. Ya lubungan da'ah nan mumbolah an lubung di ap'apu ya binanggolan da'ah balitu'.

¹⁷Ya alyon Daniel hinan patul di, Danae'e an inalim hi idatmu ya bagim atog. Ya indatmu nadan punlagbum hi udum. Mu na'en nitudo' ya baha' ya imbaga' di ibalinana i he"a.

¹⁸Hi Apu Dios an na'abbaktu ya numbalinona din hi apum an hi Nebukadnesar hi nabaktun patul an ongal di abalinana ya nundongol ta pemanan di tatagu. ¹⁹Ya gapuh nan indat Apu Dios an nabaktun sa'adna ya takutan di tatagun nalpuh nat'onat'on an boble an nat'onat'on di hapitda.

Te nan pohdon din patul an hi apum an patayon on pinatena ya inihwangna nan pohdona an ihwang. Ya nan pohdonan ipabaktuy sa'adna on impabaktuna ya nan pohdonan ipada"ul on impada"ulna. ²⁰Mu hidi mo ahan an mumbaktu an ilattuwagnay abalinana ya na'aa'n hinan ma"aphod an pun'ap'apuwana ta nipada"ul ta adi mo mapemanan. ²¹Ya nahukkatan di nomnomna hi nomnom di animal ot pa'aa'nondahdih nan awadan di tatagu. Ta e niddum hinadan atap an dongki ot mi'mi"an hi holo' an ay baka. Ta initmo'itmognay dulnu ta inggana ot abulutona an nan na'abbaktun Dios ya ongal di abalinanah nadan pun'ap'apuwam di tataguh tun luta ya hiyay ukod hinan pohdonan mun'ap'apu.

²²Mu he"a Belsassar an apapuna ya agge'a numpada"ul an ta'on onmu innila datuwen namin. ²³Ta onmuot nginhe nan Dios hi ad

abunyan ta em impa'ala nadan pun'inuman an nalpuh nan Templona ot pun'inumanyuh bayah hinadan ap'apun munhilbin he'a ya nadan ahawam ya nadan mibilang hi ahawam. Ta dinaydayawyu nadan diosyu an balitu' ya silber ya gombang ya gumo' ya kayiw ya batuy niyamma. Yaden datuwe ya adi tumigoy matada ya adi dumngol di ingada ya ma'id ha ma'awatanda. Mu aggem dinayaw hi Apu Dios an nangdon hi nitaguwam ya nanginnila hi an namin an ma'at i he'a. ²⁴Ta hiya nan impa'alinala naen ta'le an nuntudo' ituwe.

²⁵Ot hituwen nitudo' ya alyonay, Mene, mene, tekkel, parsin ²⁶an hay ibalinala nan mene ya bilang te hi Apu Dios ya gintudna moy pun'ap'apuwam. ²⁷Ya nan tekkel ya dinamot te hay ipa'elana ya kulang di pangatmun mun'ap'apu. ²⁸Ya nan parsin ya nagodwa te nan pun'ap'apuwam ya munduwa ta midat hinadan i Media ya i Persia.

²⁹Ot ibagan Belsassar hinadan baalna ta lubungandah Daniel hi mumbolah an lubang di ap'apu ot ipibangngolda i hiya han balitu'. Ot ipa'innilana an hi Daniel moy mi'atlu an nabaktun ap'apuh nan pun'ap'apuwana.

³⁰Mu i diyen hilong ya pinatedah Belsassar an patul hi ad Babilon.

³¹Ot mihukkat hi Darius an i Media an nanom ta duway tawona. Ta hiya moy numbalin hi patul.

Hay Nangibkahanda I Daniel Hinan Kulungan Di Layon

6 ¹Hi Darius ya hay punnomnomna ya maphod on pot'onay hingгахut ta baintiy (120) gobelnador hinan pun'ap'apuwana. ²Ot pot'ona boy tulun ap'apu ta mangipadutu' i datuwen gobelnador ta wan ma'id ha ena inomnoman. Ya hi Daniel di oha hinadan tulun pinto'na.

³Ya agge nadne ya ma'attigon ongal di abalinala Daniel an mangat i diyen tamu mu nadan ibbanan ap'apun munhilbih nan patul ya nadan gobelnador. Ta hay ninomnom nan patul ya hiyay pumbalinonah mumpapto' hi an namin nan pun'ap'apuwana.

⁴Ta gapu i diye ya hay titiggon nadan ibbanan ap'apu ya nadan gobelnador ya hay ibahhawan Daniel hinan tamuna mu ma'id ha akhupandah ipabahuldan hiya. Te maphod di pangatna an atonan namin di tamuna. ⁵Ta lo'tat ya munhahapitdan alyonday, Ma'id ha mabalinala hi ipabahul ta'un tuwen hi Daniel an gahin on hanan miyunnudan hinan a'at di pangun'unudnah nan tugun nan Dios an dayawona.

⁶Ot umedan namin hinan patul ot alyonday, Apu patul, hanat minaynayun di pun'ap'apuwam. ⁷Immali ami tee ta ibagamin he'a nan nunhahapitanmi an a'ap'apu ya gobelnador ta iyuldinmu an mipagol di mundasal hi udum an dios onu tagu hi tulumpuluy (30) algo ta he'a ya abuh. Ot nan tagun adi mangunud ituwen uldin ya mibkah hinan kulungan di layon. ⁸Ot hanat ipitudo'muh tuwen uldin ya pinelmaam ta

adi mabalin an mahukkatan. Te athidiy a'at di uldin ta'u an i Media ya i Persia an nitudo'e ya adi mabalin an mahukkatan. ⁹Ta impitudo' nan patul an hi Darius hidiyen uldin ot pelmaana.

¹⁰Ta hidin na'innilaan Daniel an nipa'innila moh nadan tataguh diyen uldin ot umanamut ot umeh nan nabaktun kuwartuna an nihangngab di tawanah nangappit hi ad Jerusalem ot mundu'un ta mundasal. Te hiyah diye tuwaliy impa'inghanan aton an hinan ohay algo ya mumpitlun mundu'un an mundasal ta munhana i Apu Dios. ¹¹Indani ya datuwen nunhahapit an a'ap'apun munhilbih nan patul ya immedah balen Daniel ya inakhupanda an mundasal an mumpaboddang i Apu Dios. ¹²Ot eda ipa'innilah nan patul an alyonday, Undan aggem pinelmaan nan uldin an mipagol hi tulumpuluy (30) algo di mundasal hi kumpulna an dios onu tagu ta he'a ya abuh? Ta nan adi umunud ya mibkah hinan kulungan di layon.

Ya alyon nan patul di, O pinelmaa' ot adi mabalin hi mahukkatan te athinay a'at di uldin ta'u an i Media ya i Persia.

¹³Ya alyondah nan patul di, Hi Daniel an ohah nadan niyalihu an i Judah ya ngohayon da'a te adina unudon nan uldinmu. Te hiyah diye damdaman mumpitlun mundasal hinan ohay algo.

¹⁴Ya hidin dingngol nan patul hidiye ya nunhigla an minomnoman ot iyal'algonan numanomnom hi atonan mangihwang i Daniel.

¹⁵Mu hidin mun'ahdom ya numbangngadda bo dadiyen linala'i. Ot alyonday, Ipanomnommi i he'a apu patul an adi nimpe mabalin hi mahukkatan di uldin di patul an miyunnudan hinan uldin ta'un i Media ya i Persia.

¹⁶Ot ibagan mon nan patul an awitondah Daniel ya inibkahdah nan kulungan di layon. Mu alyon nan patul i Daniel di, Hanat ihwang da'ah nan Dios an dayawom ya nanongna an punhilbiyam.

¹⁷Ta onda bingkahdih Daniel ot kalubanda nan pantona i han ongal an batu. Ot imalkan nan patul nan singsingnahdi ya ta'on on nadan ap'apun munhilbin hiyan patul ya immalkada bohdiy singsingda ta ma'id ha mabalin hi mangihwang i Daniel. ¹⁸Ot umanamut nan patul hinan palasyu ot adi mangan i diyen nahdom. Ya aggena inyabulut an waday e mangipa'am'amlong i hiya. Ya agge nalnallo' ta ingganaot mabigat.

¹⁹Ta on hiyah mun'abigat ot mabannangon ot awigingona an umeh nan way kulungan di layon ²⁰ot tumkuk an alyonay, Daniel an baal nan wadawadan Dios. On imbaliw da'ah nan Dios an dayawom an nanongnan punhilbiyam?

²¹Ya alyon Daniel di, O apu patul. Hanat minaynayun di pun'ap'apuwam. ²²Hi Apu Dios an dayawo' ya hinnagna nan anghelna ta inupupnay to'on datuwen layon ta aggeya' kinalat te innilana an ma'id ha bahul'u i hiya. Ya ma'id bo ha numbahula' i he'a apu patul.

²³Ya nunhiglay amlong nan patul i diyen nangngolana i Daniel. Ot ipaguyudnah Daniel ya tinigoda an ma"iD ha hugatna te nundinol hinan Dios an dayawona.

²⁴Ot ibagan nan patul ta ibkahdah nan kulungan di layon nadan nunnomnom i diyen na'at i Daniel an iddumda nadan ahawada ya imbabaleda. Ta bingkahda dida ya hidin aggeda dimmatong hinan luta ya ginimhat nadan layon dida ot pun'a'anda dida.

²⁵Ot muntudo' nan patul an hi Darius ot ipiyenah nadan tataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda. Ya hinan tudo'na ya inalinay, Hanat nanongnan malinggop ayu ya pumhod ayu. ²⁶Ad uwani ya iyuldin'u ta an namin ayun tataguh tun pun'ap'apuwa' ya mahapul an nan Dios an dayawon Daniel di takutanyu ya dayawonyu. Te hiya nan wadawada an Dios. Ya ma"iD ha mabalin hi mamogpog hinan pun'ap'apuwana. ²⁷Ya ibaliwna nadan tataguna an umat hinan inatna i Daniel ta agge inan di layon. Ya dakol nadan nakaskasda'aw an at'atonah tun luta ya hi ad lagud an adi abalanan di tagu.

²⁸Ta nanongnan maphod di na'at i Daniel hidin numpatulan Darius ya ta'on on hay numpatulan Sayrus an i Persia.

Nan Opat An Animal An Ininop Daniel

7 ¹Hidi ta'wa an hopap di tawon hi numpatulan Belsassar hi ad Babilon ya ha'on an hi Daniel ya waday ininop'u. Ta bimmangona' ot itudo'u dadiyen tinigo' ²i diyen nahdom. Te wada han mabikah an puwo' i han ongal an baybay an nalpuh numbinahhel ta inoy mumpinulluy nan liting hi pangatna. ³Indani ya himmawwangday opat an o'ongal an animal an nat'onat'on di a'atda an nalpudah nan baybay.

⁴Hay namangulu ya han ay layon mu napaya'an an umat hinan paya' di agila. Ya inoy an hidin mangmangmango' ya tinigo' an na'aa nadan paya'na ya nipata'dog an ay tagun waday duwan hukina. Ya nidattan hi nomnomna an umat hi tagu.

⁵Ya inoy an wada bo han mi'adwan animal an umat hinan bear an inumbun. Ya ingkamelna han tulun tunggal di taglang. Ya dingngol'u han hapit an alyonan hiyay, Agam ta pun'a'anmu nan dotag ta ingganah mahingla'a.

⁶Ya hidin tigtiggo' ya inoy an wada bo han mi'atlu an animal an ay leopard. Mu hay bonogna ya waday opat an paya'na an ay paya' di hamuti ya opat di uluna. Ya nidattan hi abalanan an mun'ap'apu.

⁷Ya inoy an wada bo han mi'apat an animal an nunnaud an atatakut ya ma'abbikah. Ya o'ongal nadan gumo' an bobana ta pangalgalnah nadan patayona ya nun'igatina nadan mabati. Ya nat'on ahan hituwen animal an adi umat hinadan udum te himpuluy (10) ha'gudna.

⁸Ya hidin nomnomnomo' dadiyen ha'gudna ya alinaot boh on timmulu han kittang an ha'gud ot mahukwitday tuluh nan ha'gudna ta naba'gutda.

Ya hituwen kittang an ha'gud ya waday matana an ay matan di tagu. Ya wada boy to'ona an nunhiglan mumbaktuy hapitona.

⁹Ya hidin tigtiggo' ya mun'idadaan nadan tronon. Ya nan wadawada tuwali an Dios ya inumbun hinan tronona an munhumalya an ma'apullaw di lubungna ya atbohadin ma'apullaw di ibu'na an umat hi dutdut di kalnero. Ya dumaladalang hidiyen tronona an ta'on on nadan pilidna. ¹⁰Ya mamudduy apuy an ay wangwang i diyen awadana. Ya dakkodakkol di munhilbi i hiya an napulu on napuluy libuy wadah hinangabna. Ya inhipuna an munhumalya ya wadaday liblu an nun'a'ukab.

¹¹Ya hidiyen kittang an ha'gud ya mumbaktu nimpey hapitona ta hiya nan inhamad'un titiggon nan ma'ma'at. Ta ingganaot patayondah diyen mi'apat an animal ot ibkahday adolnah nan bimmikah an apuy. ¹²Mu nada'en udum an animal ya nama'id nan abalinanda mu niyabulut an mi'taguda ni' i ha na'omtang.

¹³Ya hay oha boh tinigo' i diyen ininop'u ya han ay tagu an mangali an niddum hinan bugut. Ot ipanguludah awadan nan wadawadan Dios. ¹⁴Ya nidattan hi ongal an abalanan an mun'ap'apu. Ya an namin an tataguh abobboble an nat'onat'on di hapitda ya hiyay un'unudonda. Ya nan pun'ap'apuwana ya adi mapogpog.

Hay Ibalinan Diyen Ininop Daniel

¹⁵Ya gapu i dadiyen tigtiggo' i diyen nun'inopa' an nunnaud an atatakut ya minomnomana'. ¹⁶Ot umeya' hinan oha i dadiyen timma'dog ot mahmaha' di ibalanan dadiyen tinigo'. Ya alyonay, ¹⁷Nadan opat an o'ongal an animal ya mi'aligdah nan opat an pun'ap'apuwana an ahi mawadah tun luta. ¹⁸Mu hay umudi ya idat nan na'abbaktun Dios nan pun'ap'apuwana hinadan tataguna ta diday mun'ap'apuh ingga'inggana.

¹⁹Ya hay pohdo' boh innilaon ya hay ibalanan nan mi'apat an animal an nat'on ahan hinadan udum te nunnaud an atatakut. Te hay panadagnah nadan tiliwona ya nan gumo' an bobana ya nan gombang an komongna. Ya wada'e bo udot di aggena inanan on nun'igatina. ²⁰Ya minahmaha' boy ibalanan nan himpulun (10) ha'gud hi uluna ya nan kittang an ha'gud an timmulu ta hiyay nanukwit hinan tulun ha'gud ta naba'gutda. Hituwen ha'gud an waday matana ya to'ona ya ay ong'ongngal di abalinana mu nadan udum te himpangen mumbaktuy hapitona. ²¹Ya hidin tigtiggo' ya gubaton diyen kittang an ha'gud nadan tatagun Apu Dios ot pun'abakna dida. ²²Mu immali nan na'abbaktun Dios an wadawada ot dusaona dida ta nangabakona nadan tataguna. Ta nadatngan mo nan algo an nadan tatagunay mun'ap'apu.

²³Ya alyon nan nummahmaha' di, Nan mi'apat an animal ya hidiye nan mi'apat an mun'ap'apuh tun luta an nat'on di atonan mun'ap'apu an adi umat hinadan udum. Te hiya ya dadagonan namin di wadah tun luta ya

nun'igatina ta magududa. ²⁴Ya nada'e an himpulun (10) ha'gud ya dida nadan himpulun (10) patul i dadiyen pun'ap'apuwan. Ya ahi bo mawaday ohan nat'on an patul an gubatona nan tuluh nadan himpulun (10) patul ya inabakna dida. ²⁵Ya adi maphod di panapit tuwen patul hinan na'abbaktun Dios ya nunhiglay pamalpaligatnah nadan tatagun Apu Dios. Ya ipatnana bon hukkatan nan tugun Apu Dios ya ta'on on nadan timpun di eda pundayawan hinan Templo. Ta ta'on on nadan tatagun Apu Dios ya miyabulut an hiyay ukod an mun'ap'apu i didah nan tuluy tawon ta han godwa. ²⁶Ya ahi mohpe madusa ta madadag ya mapogpog hidiyen pun'ap'apuwana. ²⁷Ya hay umudi ya nadan tatagun nan na'abbaktun Dios di midattan hi ongal an abalinan ta diday mun'ap'apu hi an namin an pun'ap'apuwan hitun luta. Ta minaynayun di pun'ap'apuwan Apu Dios ta hiyay unudon ya punhilbiyan di an namin an ap'apu.

²⁸Ta hiyah tuwey pogpog nan ininop'u. Ta ha'on an hi Daniel ya nunnaud an minomnomana' ya amta' an immuphata'. Mu namaaggot adi ibagbaga datuwe hinadan udum.

Nan Kalnero Ya Gulding An Nipatigo I Daniel

8 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Belsassar ya wada bo han nipatigo i ha'on an hi Daniel. ²An wadaa' anu hinan way alak an nungngadan hi Ulay hi ad Susa an binattuy aladna an boble hi ad Elam. ³Ya immangmang'u ya inoy an wada han tangbal an kalnero an dudduke nan duwan ha'gudna an tumtumma'dog hinan da'ging nan alak. Nan ohan ha'gudna an na'udi an timmulu ya dukdukke. ⁴Ta mangmangmango' hidiyen kalnero ya pun'iha'gudnah nangappit hi alimuhan di algo ya hi nangappit hi huddo'na ya hi nangappit hi muyyadna. Ya ma'id ha animal hi abalinanan mangabak i hiya te ongal di abalinana ta ma'id ha mabalin hi mangihwang hinadan dopapona. Ta namaaggon inatna nan pohdonan aton ta namama an immongngal di abalinana.

⁵Ya hidin nomnomnomo' di a'at tuwe ya alinah on nahanawwang hi nangappit hi alimuhan di algo han tangbal an gulding an ma'attigo han ha'gudna an timmuluh numbattanan di matana. Ya hituwen gulding ya nalpuh nangappit hi alimuhan di algo an li'li'odona tun luta mu agge nida'om di hukinah tun luta. ⁶Ya inipluynah awadan nan tangbal an kalnero hidih nan da'ging nan alak. Ya nunhiglay bungotna ot ha'gudonah diyen kalnero. ⁷Ya tinigo' an nunhiglay nangatna i diyen kalnero an gapu nimpe hinan nunhigla an bungotna ya pinungihna nan duwan ha'gud diyen kalnero ta natukad ot pun'igatina. Ya ma'id ha mabalin hi e bumoddang i diyen kalnero.

⁸Ya namaman immongngal di abalinan diyen gulding mu napungih nan oh'ohha an ha'gudna. Ya timmuludahdiy opat an ha'gud an waday abalinanda mu way ohaon nat'on di nihangaana.

⁹Indani ya timmulu han kittang an ha'gud an nihappang hinan ohan nadan opat an ha'gud. Mu lo'tat ya immongngal di abalinan diyen nihappang an ha'gud ta inabakna nadan bobleh nangappit hi muyyadna ya hi nangappit hi tumuluwan di algo ya ta'on on nan mapmaphod an boblemi an tinanud Israel. ¹⁰Ta ta'on on hi ad lagud ya dimmatong di abalinanahdi ta nun'ipakbonay udum hinadan bittuwon hitun luta ot pun'igatina. ¹¹Ya nginhenah Apu Dios ta impadinongna nan binigat an maghob an mi'nong hinan Templo ot dadagonah diyen Templo. ¹²Ta napogpog moy pundayawan ya pangatan nadan tatagun Apu Dios hi nipto'. Te nan pinhodna an ma'at di ma'unud.

¹³Indani ya dingngol'u han munhapihhapit an anghel ya himmapit bo han ohan anghel ya inalina i hiya di, On hi anuud nin ya ahi magibbuh danaen nipatigon hiya an ma'ma'at an umat hinan pamalpaligatandah nadan tatagun Apu Dios ya hay nangipadinongandah nan mi'nong i Apu Dios hi binigat hinan Templo ta nibilang moh nalugit nan Templo te adi mo ahan maphod nadan ato'atondahdi?

¹⁴Ya alyon nan ohan anghel di, Ingganah mala"uh di hinlibu ta han hinggahut ta nabongley (1,150)^c algo ya ahi mabalin an iyappitda bo nan Templo i Apu Dios an umat hinan inatdah din hopapna.

Hay Nangibagaan Nan Anghel An Hi Gabriel Hi Ibalinan Nan Nipa'inop

¹⁵Hidin mangmangmango' dadiyen nipatpatigo ta ipatna' an nomnomnomon di ibalinana ya inoy an nangitiga' han umat hi tagun timma'dog hi hinangngab'u. ¹⁶Ya dingngol'u han hapit di tagun mungkalih nan way alak an nungngadan hi Ulay an alyonay, Gabriel, ibagam i naen lala'i di ibalinan nan nipatigon hiya.

¹⁷Ot umalih Gabriel ot mihaggon i ha"on ya nangintattakuta' ta natukada'. Mu alyonan ha"on di, He"a Daniel ya hinaen nipatigo i he"a ya hay ipa'innilana ya nadan ahi ma'at ta ahi mapogpog di punligatanyu.

¹⁸Ya hidin munhapihhapit i ha"on ya namaag ya na'allo'ana' yaden nunnanong an nunlu'buba' hinan luta. Mu inidonan ha"on ot pata'dogona' ¹⁹ot alyonay, Ibaga' i he"a nan ahi ma'at hitun pangipatigan Apu Dios hi bungotna hinan nagtud an a'atana. Te nan nipatigo i he"a ya hay ipa'innilana nimpe ya nan ahi ma'at ta ahi mapogpog di punligatanyu. ²⁰Ot hay ni'aligan nan duwan ha'gud nan tangbal an kalnero ya nadan numpatulan nan i Media ya nan i Persia. ²¹Ya nan tangbal an gulding ya hidiye nan pun'ap'apuwan nan patul hi ad Greece. Ta na'en ongal an ha'gud hi numbattanan di matana ya hidiyey ni'aligan nan namangulu an patulda. ²²Ya nadan opat an ha'gud an mihukkat hinan napungih

^c 8:14 Hinan hinlibu ta hinggahut ta nabongley (1,150) algo ya manu'e hay imbagan di udum ya 2,300 ya mumpidwadan mangi'nong hinan hin'algo hinan Templo.

an ongal an ha'gud ya hay ipa'innilada ya nan opat an ahi mumpatul hinan bobleh ad Greece ta mun'opat di pun'ap'apuwana. Mu manghan di abalinanda an adida umat hinan namangulun nun'ap'apu.

²³Ya hay ma'udi an ma'at hinan pun'ap'apuwanda ya mamamay pumbahbahulanda. Ya ahi mumpatul han nunhiglay bungotna ya nunhiglan adi maphod di pangatna. ²⁴Ya ongal di abalinana mu adi malpun hiyah diyen abalinan. Ya nunhiglan ma'id ha adina dadagon te an namin nan pohdonan ma'at ya adina ibahhon aton. Ya ta'on on nadan ap'apu ya nadan tatagun Apu Dios ya dadagona dida. ²⁵Te umongal di abalinana an gapuh pamalbalinah tatagu. Ta mundundunnuda yaden pundadagnay dakol i dida. Ta ta'on on nan na'abbaktun ap'apu ya ngohayona. Mu hiyay madadag mu bokon hay taguy manadag i hiya te hi Apu Dios.

²⁶Ya innayun nan anghel an alyon i ha'on di, Hana'en nipatigo i he'a an idinongan nan mi'nong i Apu Dios hinan mun'ahdom ya hinan mawi"it hi abigabigat ya immannung an ma'at. Mu adim ni' ipa'innila te madne ya ahi mipa'annung.

²⁷Ta ha'on an hi Daniel ya hidin inggibo"u ya na'ableya' ot mundogoha' hi atnay algo. Ot ahiya' mohpe bumangon ot inaynayun'un mangat hinan ipatamun nan patul. Mu hiyah diyen minonomnomana' hinan nipatigo i ha'on te na'alligat an ma'awatan.

Hay Nangidasalan Daniel Hinadan Ibbana An Tinanud Israel

9 ¹Hidin hopap di tawon hi numpatulan Darius an imbabalen Serses an i Media hi ad Babilon ²ya ha'on an hi Daniel ya binahabaha' nan hapit Apu Dios. Ya na'innilaa' hinan intudo' nan propeta an hi Jeremiah an nan nadadagan di boblemih ad Jerusalem ya minganuy hi napituy (70) tawon. ³Ta hiya nan nun'ulata' ot munlubunga' hi langgut ot eya' umbun hinan dapul ot mumpahpahmo'a' i Apu Dios.

⁴Ta nundasala' ot ibaga' an numbahul ami. Ta inali' di, He'a Apu Dios an na'abbaktu an mapemanan ya nanongnan ipatigom di ongal an pamhodmuh nadan naminpinhod i he'a ya nadan na'na'unnud hinadan tugunmu te hiyay hinapitmuh atom. ⁵Mu da'mi ya ongal di numbahulanmi te adi maphod di ina'inatmi. Ta nginhe da'a ot iwalongmi nadan tutdudum ya tugunmu. ⁶Te aggemi inun'unud nadan hinnagmu an propeta an nangibagabagah nan pohdom hinadan patulmi ya nadan ap'apu ya nadan a'ammodmi ya da'min namin an bimmoble.

⁷Mu he'a Apu Dios ya nipto' an namin di atom. Mu da'mi ya nunhiglan umipabain ahan di a'atmi an i Judah an namama hinadan i Jerusalem. Ta an namin amin tinanud Israel ya inwakat da'mi i he'a hinadan nun'ihaggon ya ta'on on hinadan nun'idawwin boble an gapuh nan'uganmi i he'a. ⁸Ta immannung an umipabain amin namin an ta'on

on nadan patulmi ya nadan ap'apun munhilbin dida ya nadan a'ammadmi te numbahul amin namin. ⁹Mu he"a Apu Dios an dayawonmi ya ongal di homo'mu ya nundadaan'a an mamakawan hi bahulmi an ta'on on nginhe da'a i da'mi. ¹⁰Te agge da'a inun'unud an Dios ta imbahhomi nadan tugunmu an intuddun nadan baalmu an propeta. ¹¹Ta an namin ami nimpén tinanud Israel ya aggemí inunud nan tugunmu te agge da'a pinhod an un'unudon i da'mi. Ta hiya nan na'at i da'mi nadan pundusam an nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses an baalmu.

¹²Ta impa'annungmu din inalim an nunhiglan panadagmu i da'mi ya nadan ap'apu an mumpapto' i da'mi. Ya nan inatmun nanadag hi ad Jerusalem ya nunhigla ahan te ma'id ha inatmuh athidi hi udum an boble. ¹³Ta an namin nadan punligatan an nibaga hinan Nitudo' an Tugun Moses^d ya nipa'annungda i da'mi. Te aggemí inat nadan umipa'amlong i he'a Apu Dios an hidiye nan emi pangun'unudan hinadan tugunmu ta onnot on hanadan pumbahbahulan di innaynayunmin ina'inat. ¹⁴Mu he"a Apu Dios ya nipto' an namin di pangatmu. Ta dinusa da'mi te agge da'a nimpe inun'unud i da'mi.

¹⁵He"a Apu Dios ya impatigom di ongal an abalinam hidin impangulu da'min tatagum ta tinaynanmih ad Egypt. Ta ingganah ad uwani ya nundongol nan ongal an abalinam. Mu ten da'mi ya numbahul ami te nadan adi maphod di ato'atonmi. ¹⁶Mu he"a Apu Dios ya nipto' nimpey pangatmu. Ot daan mo bahan ta idinongmu nan nunhigla an bungotmu hi ad Jerusalem an imbilangmuh boblem an awadan nan nabillid an niyappit i he'a. Te gapu tayyah nan numbahulanmi ya numbalin hi ad Jerusalem ya da'min tatagum hi punhimpipihulan di tataguh nunlini'odan.

¹⁷Ot donglom bahan Apu Dios tun dasal'u an baalmu. Ta ipatigom di pangibilangmuh nan nadadag an Templom ta wan innilaon di tatagu an he"ay nahamad hi ma'unud. ¹⁸Ot uhdungan da'mi bahan ta tigom nan ahohomo' an a'at tun boblemi an niyappit i he"a. Ot mundasal ami i he'a an gapu ta innilami an ongal di homo'mu an adi gapu ta nipto' di pangatmi. ¹⁹Ot donglon da'mi bahan Apu Dios ta hom'on da'mi ya pinakawan da'mih nadan numbahulanmi. Ya hanat adi bahan madne ya boddangan da'mi i he'a Apu Dios an punhilbiya'. Te na'innila damdama an da'miy tatagum ya hi ad Jerusalem hi adayawam.

²⁰Ta mundasdasala' an pun'ibaga' nadan numbahula' ya nadan numbahulan nadan ibba' an tinanud Israel ot mumpahpahmo'a i Apu Dios an punhilbiya' ta wan mipaphod nan Templo an idaydayawana. ²¹Ya i diyen pundasdasala' ya alinah on wada nan anghel an hi Gabriel an hiya

^d 9:13 Hidiyen Nitudo' an Tugun Moses ya hidiye nadan tugun Apu Dios an nitudo' hinan liblu an Hidin Hopapna ta ingganah nan Deuteronomy.

din tinigo' hidin namangulun nipatigon ha'on. Ya i diyen immaliyana ya hiyah mi'nong nan maghob an mi'nong hinan mun'ahdom.

²²Ya alyonan ha'on di, Daniel immaliya' ta boddangan da'a ta ma'awatam nan binaham. ²³Te hidin hiyah inhipunmun mundasal ya wada moy impa'innilan Apu Dios i ha'on hi pambalna. Ta hiyah tuwe nan immaliya' ta ipa'innila' i he'a nan imbagana te pohpohdon da'an hiya. Ot donglom hituwen ibaga' i he'a ta ma'awatam nadan nipa'innila an ma'at. ²⁴Te hay nibagah ma'at i da'yu ya nan bobleyu an niyappit i Apu Dios ya mala'uh di mumpipituy napitun (7 x 70) tawon ya ahi midinong moy pumbahulan di tatagu ta hanan nipto' an pangat di mihukkat hi inggana te ma'aan moy bungot Apu Dios an gapuh numbahulan nadan tatagu. Ta mipa'annung mo nadan imbagabagan nadan propeta an ma'at ya ahi mohpe bo midawat nan Templo i hiya.

²⁵Ot hanat ma'awatam an mihipun hi pangibagaan Apu Dios hinan ipaphodan di ad Jerusalem ya mumpipituy pituy tawon ta mipaphod nadan kalata ya alak hi nunlini'odan di ad Jerusalem ya mumpipitu boy nanom ta duway (62) tawon ya ahi umali nan pinto'na an mun'ap'apu ya nunhiglay punligatan nadan tatagu. ²⁶Ta nalpah'e nan mumpipitun nanom ta duway tawon ya mipapate nan pinto' Apu Dios an ap'apu. Ya ahi wada han ongal di abalinana an ap'apuh udum hi boble an ipanguluna nadan tindaluna ta eda dadagon hi ad Jerusalem ya nan Templo. Mu hay apogpogana ya umat hinan dumakolan di liting hinan wangwang te minaynayun di gubat ta ingganah madatngan nan nibaga tuwali an apogpogana. ²⁷Ya hidiyen ap'apu ya mi'hayhayyup hi dakol an tatagu hi pituy tawon. Mu mala'uh damdamay tuluy tawon ta han godwa ya pogpogonan namin di mi'nong ya midawat i Apu Dios. Ya lo'tat mahan ya ena iha"ad hinan Templo han nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang moh nalugit nan Templo. Ya munnanong hidi ta ingganah madatngan nan nagtud an panadagan Apu Dios hinan e nangiha"ad i diye.

Hay Nipatigan Han Tagu I Daniel

10 ¹Hidin mi'atluh tawon hi numpatulan Sayrus hi ad Persia ya wada bo han nipatigo i ha'on an hi Daniel an nginadananda hi Beltesasar. Ya hituwen nipa'innila i ha'on ya na'awata' an immannung an ahi ma'at an wada han nunhiglan gubat ya punligatan. ²Ta gapu ituwe ya immukayungana' hi tuluy duminggu. ³Ta aggeya' nangnangngan hi maphod an makan an umat hi dotag ya agge' tintinnamtaman di bayah. Ya aggeya' bo nun'usal hi lana i diyen tuluy duminggu.

⁴Ta hay nipatigo i ha'on hidin mi'abaintit opat (24) di algo i diyen namangulun bulan an wadaa' hinan pingngit nan ongal an wangwang an nungngadan hi Tigris ⁵ya han lala'in nunlubung hi linen^e an numbalikis

^e 10:5 Nan linen ya hay mabalin an mangusal ya nan kadangyan ya nan padi ya mabalin bo an ma'usal hinan Templo.

hi namahmah an balitu'. ⁶Ya hay adolna ya umat hinan mungkilat an nabalol an batu. Ya athidi boy angahna an ay kilat. Ya ay mundalang an apuy di matana. Ya mundingiding di ta'lana ya hukina an umat hinadan na'ad'adan an gombang. Ya hay hapitna'e ya paddungnay hanapitana ha dakkodakkol an tatagu.

⁷Mu ha'on an hi Daniel ya abuh di nanigon diyen nipatigo te agge tinigon nadan nun'ibba'. Mu namaag ya nangintattakutda ot mamtikdan eda nipa'e. ⁸Ta tinaynana' i dida yaden tigtiggo' hidiyen mipatpatigo i ha'on. Ya namaag ya immuphata' ya ma'id ha bikah'u. ⁹Ya hidin munhapihapihapi ya namaagot matukkada' ot munlu'buba' hinan luta ot inayun'un ma'allo'an.

¹⁰Mu waday nangidon i ha'on ot bangonona' ta nundu'una' ot ih'a' di ta'le' hinan luta an munggayonggonga'.

¹¹Ya inalin nan lala'i i ha'on di, He'a Daniel an pa'apophohdon Apu Dios ya tuma'dog'a ta nomnomnomom tun ibaga' i he'a te hinnaga' i Apu Dios hitun awadam. Ya hidin imbaganah diye ot tuma'doga' ya hiyah diyen munggayonggonga'.

¹²Ya alyonay, Adi'a tumakut Daniel. Te nihipun hidin pohdom ahan an innilaon nan ibalanan nan nipatigon he'a ta numpada'ul'a i Apu Dios ya dingngolna mo tuwali nadan imbagam ta hiya nan hinnaga'. ¹³Mu nan adi matigon ap'apu hi ad Persia ya hinawanana' hi baintit ohay (21) algo. Mu maphod ta hi Michael an ohah nadan ap'apun di anghel ya immali ot boddangana'. ¹⁴Ot teen immaliya' ta ipa'innila' i he'a nan ma'at hinadan ibbam an tinanud Israel hi udum hi algo. Te nan nipatigon he'a ya hiyah nae nan ahi ma'at hi udum hi algo.

¹⁵Ya hidin ib'ibaggana datuwe ya namaagot iyungyung'u te adiya' pa'ahhapit. ¹⁶Ya alinah on wahan ay tagun indapanay ta'lenah timid'u. Ot ahiya' mohpe humapit. Ot alyo' i hiya di, Apu, nunhiglay inomnoma' an gapuh nan tinigo' ta teen ma'id ha bikah'u. ¹⁷Ot nganne moy ato' an mi'hapit i he'a Apu an teen ma'aliggatana' an yumahyah.

¹⁸Ya impidwan nan ay taguy tigona an nanapah timid'u ya nawada mohpey bikah'u. ¹⁹Ya alyonan ha'on di, Adi'a nimpe tumakut ot ongal di naminhod Apu Dios i he'a. Ot hanat pabikahom di nomnommu ot luminggop'a aya.

Ya hidin inalinah diye ya maphod di punli'na' te nibangngad nan bikah'u. Ot alyo' di, Apu, agam mohpe ta ibagam nan pohdom an ibaga ot wada mohpe teey bikah'u.

²⁰Ya alyonay, On innilam di gapunah immaliya' hitu? Agagga ya mumbangngada' ta gubato' nan adi matigo an ap'apu hi ad Persia. Mu wa'e ta immeya' ya tigonyu te umman bo umali nan adi matigon ap'apu hi ad Greece. ²¹Ya ma'id ha bumoddang i ha'on an ammunah Michael an hiya nan adi matigon ap'apu hi ad Israel. Mu hay immaliya' hi ad uwani ya ta ibaga' i he'a nadan nitudo' hinan liblun nitudo'an nadan ahi ma'at.

11 ¹Ya innayun diyen ay taguy a'atna an alyon di, Nihipun tuwalih din hopap di tawon hi numpatulan nan i Media an hi Darius ya ha'on di bimmanoddang i Michael.

Hay Imbagan Nan Anghel I Daniel Hi Ahi Ma'at

²Ya alyona boy, Ot ibaga' i he"a ta nomnomnomom an waday tulu an mahohonnod an ahi mumpatul hi ad Persia ya ahi mohpe nan mi'apat an kakaddangyanan mu nadan udum.^f Ta wa'e ta wada moy abalinana an gapuh kinadangyana ya ahida mohpe e gubaton hi ad Greece.

³Mu indani ya wada han ongal di abalinana an patul hi ad Greece^g an dakol di bobleh abakona ta an namin di pohdonan ma'at on hiyay inatna. ⁴Mu adi madne ya mapogpog di nitaguwana ta hidiyen pun'ap'apuwana ya mun'opat. Mu bokon hanadan tanudanay mamoltan i diyen pun'ap'apuwana te hay udum an tatagu. Ya nan abalinanda ya adi umat hi pangatna te ma'abak hidiyen pun'ap'apuwana ta midat nimpeh udum.

⁵Ya nan patul hi nangappit hi muyyadna^h ya mumbalin hi ongal di abalinana. Mu nan ohah nadan opisyal di tindalunaⁱ ya mumbalin an ong'ongngal di abalinana mu hiya. Ta hiyay ahi mumpatul. ⁶Mu mala"uy atnay tawon ya mun'unnudda nan patul hi nangappit hi muyyadna ya nan patul hi nangappit hi huddo'na. Te nan patul hi nangappit hi muyyadna ya ipa'ahawana nan imbabalena hinan patul hi nangappit hi huddo'na^j ta hiya nan munhayyupda. Mu adi minaynayun hidiyen punhayyupanda te patayondah diyen babai ya nan ahawana ya nan imbabaleda^k ya nadan baalna.

⁷Mu nan ohah nadan i'iban diyen babai di mihukkat i amada.^l Ta eda gubaton nadan tindalun nan patul hi nangappit hi huddo'na ta ingganah hogponda nan binattuy aladna an bobleda ya inabakda dida. ⁸Ya nun'alada nadan bulul ya nadan gumo' di niphod an dayawonda. Ya ni'yalada nadan nun'abalol an usal hinan pundayawanda an silber ya balitu' di niphod. Ta iyanamutdan namin dadiye hi ad Egypt. Ot idinongda ni' hi atnay tawon an e mangubat hinan patul hi nangappit hi huddo'na. ⁹Mu indani ya imme nan patul hi nangappit hi huddo'na hi boblen nan patul hi nangappit hi muyyadna mu agge nadne ot umanamut.

¹⁰Indani ya nadan linala'in imbabalena nan patul hi nangappit hi huddo'na ya nundadaanda an e mi'gubat ta inamungday dakkodakkol

^f 11:2 Nan mi'apat an patul ya hi Serses (Esther 1:1). ^g 11:3 Nan patul hi ad Greece ya hidiye din numpatulan Alexander an ongal di abalinana. ^h 11:5 Nan nangappit hi muyyadna ya hi ad Egypt. ⁱ 11:5 Hay ngadan diyen opisyal di tindalu ya hi Seleucus Nicator. ^j 11:6 Nan nangappit hi huddo'na ya hi ad Syria. ^k 11:6 Hidiyen imbabaleda ya hay alyon di udum ya hi aman nan babai di patayonda. ^l 11:7 Hay mihukkat i Bernice ya hi ibbanan hi Ptolemy III.

an tindalu ta umatdah nan dimmakol an liting hinan wangwang an adi mahandiyen. Ta umedah nan way binattun alad di binuhulda ta eda gubaton dida. ¹¹Mu nan patul hi nangappit hi muyyadna^m ya nunhiglay bungotna ot eda damuwon nan patul hi nangappit hi huddo'na an nangi'uyug hi dakkodakkol an tindalu ot abakonda dida. ¹²Ya hidin na'abak dadiyen titindaluh nangappit hi huddo'na ya namamay pumbaktuwan nan patul hi nangappit hi muyyadna ta innaynayundan namatepateh linibu mu adi damdama minaynayun hidiyen pangaba'abakanda. ¹³Te nan patul hi nangappit hi huddo'na ya amungonay indakdakolnan titindalu mu hidin hopapna. Ta ume boy atnay tawon ya ipangulunay dakkodakkol an titindalu an inyal'alanay abalinanda te dakol di almasda.

¹⁴Indani ya dakol di mi'bhuhul hinan patul hi nangappit hi muyyadna.ⁿ Ya wadaday mabungot hinadan ibbam an tinanud Israel ta ngohayondah diyen patul te alyonday hiyah diyey nipa'inop i dida. Mu adida aya pa"abak i diyen patul hi nangappit hi muyyadna.

¹⁵Mu indani ya imme nan patul ya nadan ibbanah nangappit hi huddo'na^o ta eda iyamma ha pumpattukanda an munli"ub hinan boble an binattuy aladna. Ot abakonda dida. Te nadan tindaluh nangappit hi muyyadna ya mama"id di abalinanda an ta'on on nadan mun'abibikah an titindaluda ya adida mo abalinan an abakon nadan binuhulda.

¹⁶Ta hidiyen patul an nalpuh nangappit hi huddo'na ya atonan namin nan pinhodnan aton an ma"id ha mangipagol i hiya. Ta ta'on on nan ma'alih mapmaphod an bobleyu an tinanud Israel ya abakonda ta hiyay mun'ap'apu te abalinanda an dadagon di bobleyu.

¹⁷Ya pohdona bon ume nadan tindaluna ta eda mi'hapit hinan patul hi nangappit hi muyyadna ta ipa'ahawana nan imbabalena^p i diyen patul ta munhayyupda bo. Te pohdona an sakupon hidiyen pun'ap'apuwon hi nangappit hi muyyadna an hi ad Egypt.^q Mu adi mumbalin hidiyen ninomnomna te hay unudon nan imbabalena ya nan pinhod ahawana an bokon nan pinhod amana.

¹⁸Ta ihiwna mo boh nadan bobleh nan pingngit di baybay di ena gubaton ta abakonay dakol i dadiye. Mu wada han ap'apun di tindalun di oha an boble an hiyay ahi mamogpog i diyen abalinana ta adi mo mumbaktu. Ta hiya moy mibabain ta umat hinan ina'inatnah nadan udum an boble. ¹⁹Ta mumbangngad hi bobleda an binattuy aladna ya ahi ma'abak hi gubat ta hidiyey pogpog di niyatana.

^m 11:11 Hay patul hi ad Egypt an wadah muyyadna ya hi Ptolemy Philopater.

ⁿ 11:14 Hay patul hi ad Egypt ya hi Ptolemy V. ^o 11:15 Nan huddo'na ya hi ad Syria an hay patul hidi ya hi Antiochus III. ^p 11:17 Hay ngadan tuwen babai an imbabalen Antiochus ya hi Cleopatra. ^q 11:17 Nan patul hi ad Egypt ya hiya nan patul an wadah nan Daniel 11:14.

²⁰Ya nan mihukkat i hiya^r ya waday honagona hi e munsingil hi buwis ta wan middum hinan kinadangyan di pun'ap'apuwana. Mu adi madne ya patayonda mu ma"i^d ha dakol hi manginnila.

²¹Ya hana'e bon mihukkat i hiya ya ma"i^d ha lebbengna an mumpatul te madmadinnol nadan tatagu ot pulhonah diyen pun'ap'apuwana. Te adi ahan maphod di nomnomna. ²²Indani ya numpatenay dakkodakkol an titindalun mi'buhul i hiya. Ya ta'on on nan ap'apu an mi'tobbalan ta mi'hayyup i hiya ya pi'patena.^s ²³Te malpah an mi'tobbalan on kinulukna nadan pi'tobbalana te adina aton nan ibagana. Ya ta'on hi oh'ohhaday tataguna ya hiyah diyen ongal di abalinana. ²⁴Te namaaggon ena ginubat nadan mundundunnu an kakadangyan an boble. On nun'aladay kinadangyan dadiyen inabakda on ginogodwadah nadan mangiyunnud i hiya ya abuh. Ta nunhigla dadiyen pangatda te ta'on on handidan a'ammodna ya ma"i^d ha inatdah athidi.

Ya nomnomona bon gubaton nadan boblen binattuy aladna mu adi minaynayun dadiyen ato'atona. ²⁵Ya ahina mohpe bo amungon di dakol an titindalu ta eda gubaton nan patul hi nangappit hi muyyadna. Mu mi'gubat damdama nan patul hi nangappit hi muyyadna an dakkodakkol di tindaluna ta ongal di abalinanda mu ma'abakda. ²⁶Te nadan ap'apu an munhilibih nan patul ya pohdondan patayon hidiyen patuldah nangappit hi muyyadna ta hiya nan ma'abakda ya nateday dakkodakkol hinadan tindaluna.

²⁷Indani ya munhapit dadiyen duwan patul an munhangngabanda an mangan. Mu adi ahan maphod di nomnomnomon di hinohha i dida te way ohaon munlayah. Ya nan ninomnomdan adi maphod hi hinohha ya adi mumbalin te bokon hidiyey ninomnom Apu Dios hi ma'at.

²⁸Ot umanamut nan patul hi nangappit hi huddo'na an dakol di iyanamutna an kinadangyan an inabakdah gubat. Mu ihingngina ni' hi bobleyu te pohdona an iwalongyun mangulug i Apu Dios ya ahi mohpe umanamut.

²⁹Ya madatngan'e bo nan ena pangubatan hi ad Egypt ya imme mu adi umat handi di ma'at. ³⁰Te umaliday papol an malpuh nangappit hi alimuhan di algo ta gubatonda dida. Ya ma'aan di tulidna an mi'gubat i dida ta ihingngina mo ta da'yu bon tatagun Apu Dios di ena pangipahdaan hi bungotna. Ta ipatigonay pangibilangnah nadan mangiwalong hi pangulugda i Apu Dios.

³¹Ta nadan tindaluna ya eda hogpon nan Templo an ta'on on ipagol Apu Dios. Ot ipadinongda nan mi'nong i Apu Dios hi binigat hinan

^r 11:20 Nan mihukkat i Antiochus an nundongol ya nan mi'apat an hi Seleucus Philopater.

^s 11:22 Nan ap'apu an pi'tulagana ya hi Ptolemy Philometor an patul hi ad Egypt mu hay alyon di udum ya nan nabaktun padi.

Templo. Ot eda iha"ad hidi nan nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang moh nalugit nan Templo. ³²Mu maphod nimpey pangalin nan patul hinadan mungngoheh nan imbagan Apu Dios an atonah nadan Judyu. Mu nada'e an tatagun nahamad di pangun'unuddan Apu Dios ya adida donglon nan ibagabagana.

³³Te nadan mangun'unud i Apu Dios ya diday nanomnoman ta itudduwenday dakol hinadan tatagu. Mu dakol i diday mateh gubat ya nadan udum ya gobhonda ya nadan udum ya mabaludda ya pulhonday gina'un di udum. ³⁴Ya hidin waday mamoddang i dida an ta'on on kittang nan miboddang ya dakolda mohpey e middum mu hanan miboddang i diday pohdonda ya abuh. ³⁵Ya mipapate nadan udum i dadiyen nanomnoman mu onnot on hidiyey ihamhamadan di pangulug nadan udum i Apu Dios. Ya minaynayun hituwen ma'at ta ingganah madatngan nan nagtud an apogpogan tuwen punligatan.

Hay Pumbaktuwan Nan Patul Hi Nangappit Hi Huddo'na

³⁶Hidiyen patul hi nangappit hi huddo'na ya atona nan pohdonan aton. Ya mumbaktu an alyonay hiyay nabakbaktu mu nadan dios. Ta ta'on on nan na'abbaktun Dios ya adi maphod di panapitna i hiya. Manu te ma'at an namin nan pohdonan aton ta ingganah mapogpog di bungot Apu Dios hinadan tataguna. Te hidiye tuwaliy inyabulut Apu Dios hi ma'at. ³⁷Ta hidiyen patul ya adina ibilang nadan dios an dinayaw di a'ammogna ya ta'on on nan dios an pinpinhod di binabai onu nadan kumpulnan dios. Te hay punnomnomna nimpe ya hiya ya ammunay nabaktu. ³⁸Ta hay dayawona ya ammuna ya nan dios an mun'adug anu hinadan binattuy aladna an boble an ta'on on agge innilan di a'ammognah diyen dios. Ya hay idawatna i diyen dios ya balitu' ya silber ya nadan udum an nun'abalol an batu ya nat'on bo nadan udum an nun'abalol an usal. ³⁹Ta gapu anuh boddang diyen pundinolana an dios ya gubatona nadan boblen nun'ihamad an binattuy aladda. Ya nunnaud di pangipabaktunah nadan tatagun umunud i hiya. Ta pumbalinonah ap'apun di tataguy udum ya indattanah lutay udum an gapu nimpeh pangun'unudandan hiya.

⁴⁰Ya hitun apogpogan di pumpatulana ya gubaton nan patul hi nangappit hi muyyadna an didah nadan tindaluna. Mu nan patul hi nangappit hi huddo'na ya mungkakabayu ya mungkakalesa nadan tindaluna ya mumpunlugandah papol di udum ta mi'gubatda. Ya dakol di bobleh gubaton dadiyen malpuh nangappit hi huddo'na ta umatdah nan dimmakol an liting hinan wangwang an ma"i'd ha adina dadagon. ⁴¹Ta abakonday dakol an boble an ta'on on nan mapmaphod an bobleyu an tinanud Israel. Mu mihwang nadan i Edom ya i Moab ya nadan ap'apu hi ad Ammon. ⁴²Ta dakol di bobleh middum hinan pun'ap'apuwana an

ta'on on hi ad Egypt. ⁴³Ta bagiyona nadan kinadangyanda an umat hi balitu' ya silber ya nadan udum. Ya ta'on on hi ad Libya ya hi ad Etiopia ya sakupona.

⁴⁴Mu ahi malmuy takutna an gapuh nan mipa'innila i hiya an malpuh nangappit hi tuluwan di algo ya hay nangappit hi huddo'na. Ta gapu i diye ya nunnaud di bungotna ya ilaputna an e mi'gubat ta dakkodakkol di patayondah tatagu. ⁴⁵Ya ipiyamma bo udot nan kampuda hinan numbattanan di baybay ya nan nabillid an nipata'dogan nan Templo. Mu madatngan damdamay atayana an ma'id ha bumoddang i hiya.

Hay Apogpogan Di Ma'ma'at Hitun Luta

12 ¹Ya innayun bon diyen ay taguy a'atna an alyon di, Umali nan ongal di abalinana an anghel an hi Michael an mangipapto' i da'yu an tinanud Israel. Te nunhiglay punligatan di tatagu te nihipun hi nawadaan di boble ya ma'id ha athidih punligatan di tatagu. Mu nadan ibbam an nitudo' di ngadanda hinan liblun Apu Dios ya mihwangda. ²Ya nada'en dakkodakkol an numpun'ate ya mamahuwanda. Ta nadan udum ya mi'tagudan Apu Dios hi inggana mu nadan udum ya mibabainda ya minaynayun di punholholtapandah inggana. ³Mu nadan manginaynayun an mangun'unud hinan tudtudun Apu Dios ya diday nanomnoman te itudtuduwanda nadan udum ta nan nipto' di atonda ta paddungnay buminabinangda an umatdah nan bittuwon hi ad lagud.

⁴Ya alyona bon ha'on di, Ad uwani ya ibaga' i he'a Daniel an adim ipa'in'innila danaen intudotudo'mu ta ingganah on tuwen madatngan di apogpogan di ma'ma'at hitun luta. Te i diye ya dakol di tatagu an atondan namin di abalinanda ta luma'ingda.

⁵Ya nangitiga' hi hinangngab'u han duwan anghel an nundinommandan timma'dog hinan pingngit di wangwang. ⁶Ya inalin di oha i dadiye hinan ay tagun nunlubung hi linen an timma'dog hinan uhun di liting di, On hi anuud di ipa'annungan danaen nakaskasda'aw an ma'at?

⁷Ya intaggena nan duwan ta'lana hi nangappit hi ad lagud ot tobalonan alyonay, Nan wadawada an Dios ya innilanah tuwen ibaga' i da'yu an hay ipa'annungan tuwen namin ya umeh tuluy tawon ya han godwa ya i diye ya nunhiglay punholholtapan nadan tatagun Apu Dios.

⁸Ya dingngol'uh diyen nambalna mu agge' na'awatan ta hiya nan inali' di, Apu, nganney pumbalanan datuwen ma'ma'at hi umudi?

⁹Ya alyonay, He'a'e Daniel ya ukod'a ya immanamut'a te danaen imbaga' ya ma'id ha manginnila ta ingganah on tuwen madatngan di apogpogan di ma'ma'at hitun luta. ¹⁰Ya i diye ya dakolday nipaphod di pangulugda ta indinongda nadan adi maphod an pangiyee'eda ta ma'id ha ipabahul Apu Dios i dida. Mu nadan adi maphod di pangatda ya hiyay

inaynayundan aton an adida ma'awatan nadan ma'ma'at. Mu nadan nanomnoman ya innilaonday a'atna.

¹¹Ya mihipun i diyen ipadinongan nadan binigat an mi'nong i Apu Dios ya mipaghop nimpe hinan Templo han nunhiglan umipabungot i Apu Dios ta mibilang mo hi nalugit nan Templo. Ta miha"ad hidi hi hinlibut duway gahut ta nahiyam (1,290) di algo. ¹²Ot nadan manginaynayun hi pangulugda ta ingganay mala"uh nan hinlibu ta han tuluy gahut ta tulumpulut limay (1,335) algo ya mipa'amlongda. ¹³Ot he"a'e Daniel ya hanat inaynayunmu nan nipto' an pangatmu ta ingganah mapogpog di nitaguwam. Ya hitun amahuwam ya alam mohpe nan gunggunam.